

# El llegat patrimonial de Joaquim de Càrcer i d'Amat (1835-1923), marquès de Castellbell, als museus de Barcelona

76

**Josep Capsir**

Museu del Disseny de Barcelona



## Un futur prometedor

**Joaquim de Càrcer i d'Amat** va néixer a Figueres el 6 de gener de 1835. Els seus pares eren l'hisendat Ramon de Càrcer i de Falguera (1809-1868) i l'aristòcrata Maria Escolàstica d'Amat i d'Amat (1815-1840), filla de Manuel Cayetano d'Amat i de Peguera, quart marquès de Castellbell.

La residència familiar dels Càrcer estava situada al principal del número 6 de la plaça de Santa Anna de Barcelona, a tocar del Portal de l'Àngel.<sup>1</sup> Als cinc anys el nostre protagonista es va quedar orfe de mare i sabem que, posteriorment, va ingressar com a intern al Reial Col·legi de Sant Anton regit pels Pares Escolapis on va rebre una exquisida educació d'acord amb la seva posició social.

El 22 d'octubre de 1862 Joaquim de Càrcer i d'Amat va contraure matrimoni amb Concepció d'Oriola-Cortada i de Salses (1844-1912), filla dels comtes de la Vall de Merlès. La celebració tingué lloc a Barcelona, a l'església de Sant Francesc de Paula.<sup>2</sup> D'acord amb els capítols matrimonials, el pare del nuvi assignava al seu fill una pensió anual de 2.500 lliures i posava a disposició del matrimoni un habitatge condicionat per viure a la primera planta del número 6 del carrer Escudellers. Els pares de la núvia aportaren 20.000 duros en metàl·lic, així com dues calaixeres amb el corresponent aixovar.<sup>3</sup>

Tal com ja era de preveure, el 1868, a la mort sense descendència de Cayetano María d'Amat i d'Amat, cinquè marquès de Castellbell, els seus nebots Joaquim de Càrcer i

1. D'acord amb les dades registrals de la finca, consultades al Registre de la Propietat número I de Barcelona, l'antic número 6 de la plaça de Santa Anna correspon a l'actual número 13 del Portal de l'Àngel.

2. AHSCSP, Herència Castellbell, R. 18.391. Certificat del matrimoni celebrat entre Joaquim de Càrcer i d'Amat i

Concepció d'Oriola-Cortada i de Salses. Va ser emès per Juan Miguel Torres García, sacerdot de la parròquia de Sant Francesc de Paula en data 11-4-1863.

3. AHPB, notari Ferran Ferran Sobregués, capítols matrimonials, 14-5-1862, protocol 167, p. 391-398.



Figura 1. Escut nobiliari de Joaquim de Càrcer i d'Amat al Palau Falguera de Sant Feliu de Llobregat.  
Foto: Laura Pinyol

d'Amat així com Josep de Càrcer i d'Amat foren designats hereus d'una considerable fortuna. El primer va rebre els títols de marquès de Castellbell així com de Castellmeià i el seu germà, els títols de baró de Maldà i de San Miquel de Castellar. Aquests títols nobiliaris anaven acompanyats d'una sèrie de propietats ancestralment vinculades a tals dignitats, circumstància que va afavorir enormement l'increment patrimonial dels dos germans, sobretot en el cas de Joaquim de Càrcer i d'Amat, sisè marquès de Castellbell, convertit, a més, en hereu universal del seu oncle.<sup>4</sup>

La mort del cinquè marquès de Castellbell va coincidir en el temps amb la de Ramon de Càrcer i de Falguera, circumstància per la qual és molt possible que els nous marquesos trasllessin llavors la seva residència al principal del número 6 de la plaça de Santa Anna, on havia mort l'hisendat.<sup>5</sup> El 1876, el marquès de Castellbell ingressava a la Reial Mestrança de Cavalleria de València i el 1879 va ser investit cavaller de l'hàbit de l'Orde de Santiago.

4. AHPB, notari Josep Umbert Soler, inventari, 28-4-1868, protocol 150, p. 481-483. Fa nombroses referències al contingut del testament atorgat el 12-1-1864 davant el notari Salvador Clos Gualba.

5. AHPB, notari Ferran Ferran Sobregués, inventari, 8-2-1868, protocol 44, p. 212-216. Fa nombroses referències al contingut del testament atorgat el 14-5-1862 davant el mateix notari.

El 1881 es va produir la mort de Josepa de Falguera i de Pastors, vídua de Josep Maria de Càrcer i de Peguera, l'àvia paterna del nostre protagonista, circumstància que va afavorir l'increment de la seva ja abundosa fortuna.<sup>6</sup> El noble va rebre llavors en herència, entre d'altres, el Palau Falguera de Sant Feliu de Llobregat, on arribaria a passar molts estius al llarg de la seva vida i on encara avui, en un dels murs de l'edifici, figura el seu escut nobiliari esculpit en pedra sostingut per dos grius rampants (fig. 1).

L'escut exhibeix a la part superior, d'esquerra a dreta, els emblemes dels Càrcer i dels Amat que corresponen als cognoms de l'aristòcrata. A la part inferior, el dels Falguera, que provenen de la branca paterna del seu arbre genealògic, i el dels Peguera, que trobem tant en la branca materna com la paterna. Al mig d'aquests dos, creiem veure l'emblema dels Junyent, sobre els quals va recaure el marquesat de Castellmeià, que en aquells moments ostentava Joaquim de Càrcer i d'Amat.<sup>7</sup>

Sobre l'escut s'exhibeix una corona marquesal amb un braç que empenya una espasa. Unes cintes ornamentals porten les inscripcions: EDOMITUM VIRTUTE VITIUM, LOQUEBAR DE TESTIMONIIS TUIS IN CONSPECTU REGUM i FIDELITAS IGNE PREFECITUR.<sup>8</sup>

A la residència dels marquesos a la plaça de Santa Anna i d'acord amb la seva privilegiada posició social, disposaven com a servei domèstic pel cap baix de deu persones, majoritàriament dones. Un nombre prou elevat, ja que el matrimoni no va tenir descendència. Molt a prop del seu domicili, al número 4 de la plaça de Santa Anna es trobava el palau dels Amat, on havia mort Cayetano Maria d'Amat i d'Amat oncle del nostre protagonista.<sup>9</sup> L'edifici, heretat per Joaquim de Càrcer i d'Amat va ser sotmès a una àmplia reforma per convertir-se el 1890 en la nova seu de l'Institut del Foment del Treball Nacional on romandrà fins 1927.

## El suport a iniciatives de caràcter cultural i cívic

La immensa fortuna del marquès de Castellbell, sustentada en la possessió de nombroses finques repartides per la geografia catalana, a part de deslliurar-lo d'activitats de caràcter laboral i econòmic, de les quals s'ocupava el seu administrador, li van permetre exercir diverses accions de mecenatge.

El 1877 la premsa de Barcelona es feia ressò que el marquès de Castellbell s'havia ofert per pensionar el jove pintor de 19 anys Enric Serra Auqué (1858-1918), per tal que pogués desplaçar-se a Roma per continuar els estudis que havia iniciat a l'Escola de Be-

6. AHSCSP, Herència Castellbell. Registre 18.393. Testament de Josepa de Falguera i de Pastors, signat davant el notari José Umbert de Soler, el 27-5-1878.

7. Agraïm a César Lorenzo Rubio, cap del Departament de Cultura de l'Ajuntament de Sant Feliu de Llobregat, l'accés a l'interior del Palau Falguera, així com a Laura Pinyol Rius la imatge fotogràfica de l'escut nobiliari de Joaquim de Càrcer i d'Amat.

8. La transcripció d'aquestes llegendes d'acord amb mossèn Joaquim Trias i Birba (1933-2010) seria: 'El vici és dominat per la virtut, davant dels reis parlaré dels teus pactes' i 'La fidelitat s'enrobusteix al foc'.

9. Tots els Amat que ostentaren el títol de marquès de Castellbell van tenir la seva residència barcelonina en aquest emplaçament, que d'acord amb les dades registrals de la finca consultades al Registre de la Propietat número 1 de Barcelona es correspon a l'actual número 7 del Portal de l'Àngel.

lles Arts de Barcelona.<sup>10</sup> L'artista va poder desenvolupar el seu talent a la Ciutat Eterna, gràcies a la generositat del noble, on va veure reconeguda la seva vàlua professional que traspassà fronteres. Quant a aquesta faceta del marquès i en dates no gaire llunyanes, la premsa de Madrid posava de relleu que: «Es un aficionado muy inteligente y experto en las bellas artes y tiene varios artistas pensionados por su cuenta en el extranjero, con el doble objeto de contribuir al desarrollo de las artes en nuestro país y al bienestar de los que se dedican a su cultivo.»<sup>11</sup>

També trobem l'aristòcrata compromès amb els Jocs Florals de Barcelona, el certamen literari en llengua catalana on, des de 1880 fins a 1920, va participar en l'organització cada any amb una aportació econòmica.

El 1888 Barcelona acolliria l'Exposició Universal, al lloc que havia ocupat la Ciutadella. El Palau de Belles Arts, l'edifici on van tenir lloc els actes oficials d'inauguració i clausura va hostatjar una mostra d'art sumptuari. Sota la denominació de *Secció Arqueològica* es van presentar una sèrie d'objectes procedents de col·leccionistes, aristòcrates així com d'institucions eclesiàstiques d'arreu de l'Estat espanyol. Aquesta exhibició estava vinculada a l'Asociación Artístico-Arqueológica Barcelonesa de la qual, en aquelles dates, el noble era soci.<sup>12</sup>

Per a l'ocasió Joaquim de Càrcer i d'Amat va presentar la seva berlina daurada, la caixa de la qual estava incrustada d'iridescents plaques de nacre. Un carruatge que havia arribat en vaixell, procedent de Gènova el 1798 per a l'enllaç matrimonial entre Manuel Cayetano d'Amat i de Peguera (1777-1846), quart marquès de Castellbell, i la seva cosina Maria Escolàstica d'Amat i d'Amat (1775-1846), primogènita del baró de Maldà, notícia que recull el noble en el seu cèlebre dietari.<sup>13</sup>

El nostre protagonista va aportar també dos plafons de rajols de forma semicircular coneguts com *La xocolatada* i *La cursa de braus*, pel contingut de les escenes representades.<sup>14</sup> Van ser executats el 1710 i instal·lats, amb d'altres, en un temple de planta quadrada i coberta de volta de creueria que aixopluga la font de la Mare de Déu de la Salut. Va ser construït en la finca que Francesc d'Amat i de Planella, primer comte de Castellar, havia adquirit un any abans a Alella a Serafina Llargues, priora del convent de l'Ensenyança.<sup>15</sup>

El noble, que residia al carrer Montcada de Barcelona, va invertir en la compra 5.000 lliures, que procedien de la legítima paterna. Aquesta heretat era coneguda com a Torre de les Monges. Teresa d'Amat i Lentisclar, filla del comte, va deixar la finca en herència al seu cosí Josep d'Amat i de Junyent (1699-1773), segon marquès de Castellbell i alhora germà de Manuel d'Amat i de Junyent (1707-1782), el qual arribaria a ocupar el càrrec de virrei del Perú.<sup>16</sup> La transmissió hereditària de la Torre de les Monges a partir de llavors va anar sempre vinculada al titular del marquesat de Castellbell.

10. *La Renaixensa*, Barcelona, 30/11/1877, p. 404.

11. *La Correspondencia de España*, 6/5/1876, p. 1.

12. ASOCIACIÓN ARTÍSTICO-ARQUEOLÓGICA BARCELONESA, *Album de la sección arqueológica de la Exposición Universal de Barcelona*, Barcelona, 1889.

13. AHCB, D'AMAT I DE CORTADA, R. (baró de Maldà), *Calaix de sastre*, XVI, Ms. A-216 p. 391-392.

14. *La Exposición. Órgano Oficial*, 30/9/1888, p. 38.

15. ACA, Fons Falguera, lligall 193. Venda del Mas Salvatella i ses terres firmada per la Priora i Convent de l'Ensenyança a favor de Francesc d'Amat i de Planella, davant el notari Bonaventura Galí, 14-12-1709.

16. ACA, Fons Falguera, lligall 178. Notari Josep Ribas Granés. Inventari dels béns de Teresa d'Amat Lentisclar, sense data.

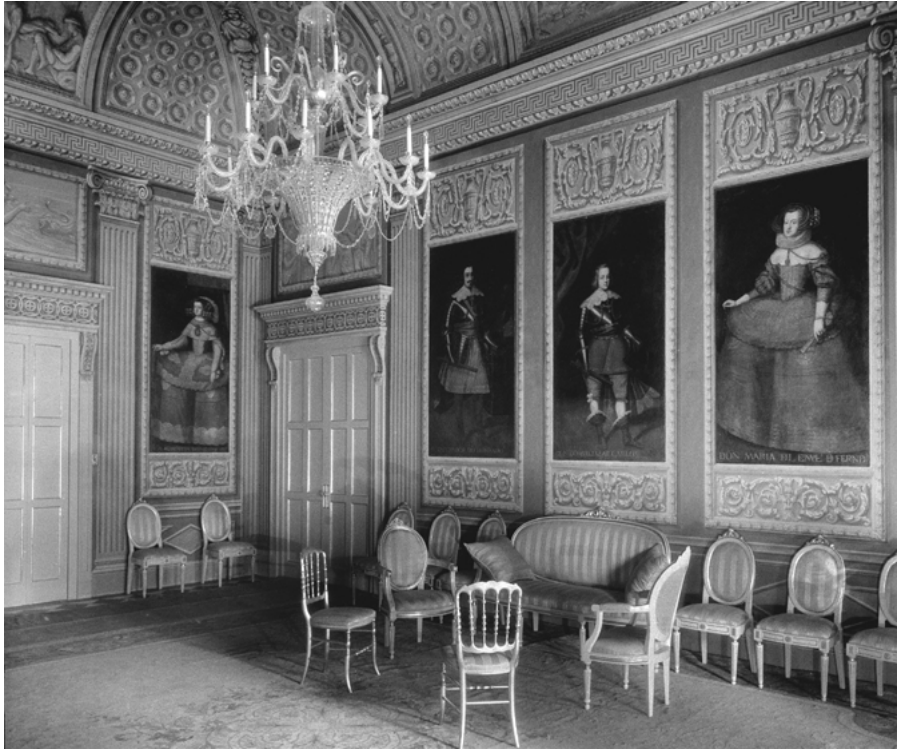


Figura 2. Saló dels Àustries a l'interior del Palau Falguera, c. 1926. Foto: Arxiu Mas

Joaquim de Càrcer i d'Amat deuria ordenar l'extracció d'aquests dos plafons del seu emplaçament original per tal d'exhibir-los a la mostra barcelonina i tot seguit els va portar al Palau Falguera de Sant Feliu de Llobregat.

El 1893 el Palau de Belles Arts seria hostatge de l'Exposició d'Indumentària Retrospectiva, iniciativa que va tenir com a principal impulsora l'Associació Artístico-Arqueològica Barcelonesa. Joaquim de Càrcer i d'Amat formava part de la comissió econòmica del certamen. L'aristòcrata va aportar per a l'ocasió una vintena de pintures que representaven principalment personatges reials de la dinastia dels Àustries. Es dona la circumstància que al Palau Falguera hi havia un espai conegut com a sala dels Àustries. Allà s'exhibien, entre d'altres, el retrat de Felip III i el de la seva esposa Margarita, el retrat de Felip IV i el de la seva esposa Marianna, el retrat de l'emperador Ferran III i el de la seva esposa Marianna, així com el retrat del príncep Baltasar Carles. D'acord amb la relació d'obres aportades per l'aristòcrata és evident que totes elles van estar presents en la mostra.<sup>17</sup> (fig. 2) Tenim notícia que la marquesa de Castellbell també va aportar a l'exposició peces d'indumentària com ara vestits, barrets, casaques, pantalons així com sabates.

17. ANC. Fons Centre Excursionista de Catalunya, capses 940, 941 i 942. En la relació de pintures aportades pel marquès de Castellbell figurava erròniament Margarita com a esposa de Felip IV. Es dona la circumstància que en el retrat de Marianna, el veritable nom de la reina

consort, que s'exhibia al Palau Falguera, també hi havia una inscripció que mostrava idèntica errada. Aquesta circumstància ens convida a pensar que es tracta de la mateixa pintura.

El 1902, arran de la mort del doctor Bartomeu Robert, molt popular durant el seu breu mandat com a alcalde de Barcelona el 1899 per la seva oposició a les imposicions recaptatòries del Govern de l'Estat, es va obrir una subscripció econòmica per a la construcció d'un monument a la seva memòria que aniria a càrrec de Josep Llimona. El marquès de Castellbell va fer una aportació de 500 pessetes.<sup>18</sup>

El mateix 1902 Barcelona acolliria al Palau de Belles Arts l'Exposició d'Art Antic. Entre els vocals que formaven part de la comissió organitzadora del certamen es trobava Joaquim de Càrcer i d'Amat així com destacats col·leccionistes, entre els quals hi havia Maties Muntadas, Emili Cabot, Macario Golferichs o Josep Pascó que exhibiren algunes de les seves obres a la mostra.<sup>19</sup>

El 1906 Joaquim de Càrcer i d'Amat va signar un conveni de patrocini amb Joaquim Cabot i Rovira, president de l'Orfeó Català, mitjançant el qual el noble es comprometia a assumir el cost total del grup escultòric que portaria a terme l'escultor Miquel Blay. Aquesta obra va quedar emplaçada a la façana del Palau de la Música, de Lluís Domènech i Montaner, com a homenatge a la cançó popular, el cost de la qual va ser d'11.000 pessetes.<sup>20</sup> D'acord amb el conveni, als peus de l'obra hauria de figurar la següent inscripció: DONATIU DE L'EXCEL·LENTÍSSIM SENYOR DON JOAQUIM DE CÀRCER I D'AMAT, MARQUÈS DE CASTELLBELL, tal com es pot admirar encara avui. El 1919 l'Orfeó Català va atorgar a Joaquim de Càrcer i d'Amat, en reconeixement a la seva generositat, la distinció de soci honorari, la més alta de l'entitat.<sup>21</sup>

El 1907 el Palau de Belles Arts de Barcelona seria escenari de la V Exposició Internacional d'Art. Joaquim de Càrcer i d'Amat va ser designat com a un dels vocals del comitè d'honor.<sup>22</sup> Va aportar 1.000 pessetes que, d'acord amb la premsa de l'època, havien de servir per a la compra d'alguna de les obres allà exposades.<sup>23</sup> Val a dir que en aquesta mostra Enric Serra Auqué, l'antic pensionat del marquès, convertit ja en un pintor de renom, va presentar dues pintures, *La Madonnina* i *Lago de Albano* que tenien com a preu de venda, respectivament, 8.000 i 2.500 pessetes.<sup>24</sup>

No cal dir que el marquès de Castellbell era un gran amant de la música. Sabem que a la seva residència de la plaça de Santa Anna hi havia una estança coneguda com a «sala del piano» i que el noble va contribuir al sosteniment del Gran Teatre del Liceu, ja que tenia en propietat dos seients de platea on acostumava a assistir amb certa assiduitat.

El 1913, arran de la mort de la seva esposa, Joaquim de Càrcer i d'Amat va actualitzar el seu testament.<sup>25</sup> Com sigui que el matrimoni no havia tingut descendència, el noble va designar uns hereus de confiança, per tal que poguessin executar, arribat el moment, les seves darreres voluntats. Aquestes quedarien reflectides al llarg dels anys en una sèrie de memòries testamentàries. Cal afegir que el noble faria un darrer i únic vàlid testament el 1922.<sup>26</sup>

18. *La Veu de Catalunya*, Barcelona, 30/4/1902, p. 1.

19. *La Veu de Catalunya*, Barcelona, 16/6/1902, p. 3.

20. CEDOC, Conveni signat entre Joaquim de Càrcer i d'Amat i Joaquim Cabot i Rovira, 31-12-1906.

21. *Revista Musical Catalana*, 2/1918, 70, p. 69.

22. *El Poble Català*, 13/9/1906, p. 4.

23. *La Publicidad*, 5/5/190, p. 3.

24. *V Exposición Internacional de Bellas Artes e Industrias Artísticas*, Barcelona, 1907.

25. AHPB, notari Pere Arnau Ribas, 10-7-1913, testament, protocol núm. 542, p. 1975-1976.

26. AHSCSP, Herència Castellbell R. 18.394, notari Antonio Gallardo Martínez, 5-4-1922, testament.

El marquès de Castellbell va morir l'11 de setembre de 1923, pensem que a la seva residència de la plaça de Santa Anna, on va quedar instal·lada la capella mortuòria i des d'on dos dies després sortiria el seguici fúnebre en direcció al cementiri del Poblenou, on el seu pare havia fet construir un panteó. Entre les darreres voluntats de l'aristòcrata hi havia consignats una sèrie de llegats a institucions de caràcter religiós, benèfic, assistencial o bé cultural, així com a persones properes, principalment les que formaven part del servei domèstic, sense fer esment a cap familiar. Joan Brossa Bassa, prevere; Enric Belloch Padrós, metge, així com Raimon Duran i Ventosa, advocat, van ser les persones en qui l'aristòcrata, d'acord amb el seu darrer testament, havia confiat el repartiment de l'herència.

## La berlina daurada en la processó de Corpus

A la *Memoria primera* de 1913 el marquès disposa que: «Lego a la Diòcesis de Barcelona, la carroza de mi propiedad incrustada en nácar y con mi escudo con los arneses; accesorios e indumentària del personal de servicio de la misma carroza, para el único y en exclusivo objeto de que acompañe a Su Divina Majestad cada año en la procesión general del Corpus de la Santa Iglesia de la Catedral de esta ciudad como lo ha hecho en vida mía.»<sup>27</sup>

Aquest espectacular carruatge de cerimònia de trets neoclàssics és el mateix que va exhibir el noble a l'Exposició Universal de Barcelona el 1888. Certament, en vida del marquès a partir de 1876 tenim documentada la seva presència en la processó de Corpus de la Seu de Barcelona, amb tir de quatre cavalls, com a carruatge de respecte al Santíssim Sagrament. Una tradició que ell va iniciar i va mantenir al llarg de la seva vida alhora que assumia els costos que això sens dubte generava. Per assegurar la continuïtat de la tradició, el noble va llegar el carruatge al bisbat de Barcelona, un llegat que aniria acompanyat de 12.000 pessetes que tindrien com a objectiu garantir la custòdia i conservació del carruatge.

Mentre que el bisbat de Barcelona no prenia una decisió en relació amb l'acceptació del llegat, els marmessors testamentaris del difunt marquès van deixar en dipòsit el carruatge a la Junta de Museus.<sup>28</sup> Aquesta circumstància va fer possible que el vehicle fos exhibit al Museu d'Art Decoratiu i Arqueològic, en primer lloc, i tot seguit al Museu de les Arts Decoratives.

Atesa la indefinició del bisbat de Barcelona a acceptar el llegat del carruatge, el 1942 els hereus de confiança del nostre protagonista van aixecar el dipòsit del vehicle a la Junta de Museus. Tot seguit el van lliurar en qualitat de legítim propietari a Salvador de Vilallonga i de Càrcer, vuitè marquès de Castellbell que el va traslladar al Palau

27. AHSCSP, Herència Castellbell. Registre 18.393. La *Memoria primera*, signada davant el notari Pedro Arnau Ribas el 10 de juliol de 1913 aplegava divuit disposicions testamentàries del marquès de Castellbell.

28. ANC, Fons Junta de Museus, C. 64, *Carroza del Marqués de Castellbell*, 1923.





Figura 3. La berlina daurada del marquès de Castellbell al Palau Falguera. Foto: Francesc Bedmar

Falguera, on encara es conserva a dia d'avui (fig. 3). Val a dir que l'aristòcrata va continuar amb la tradició que havia instaurat l'oncle de la seva mare Dolores de Càrcer i de Ros (1867-1939), baronessa de Maldà i setena marquesa de Castellbell, i d'igual manera que el seu avantpassat va sufragar, any rere any, les despeses que ocasionava la presència de l'espectacular carruatge a la processó de Corpus de la Seu de Barcelona, interrompuda durant la República i la Guerra Civil. Salvador de Vilallonga i de Càrcer va morir el 1974 i amb ell també finalitzava una tradició gairebé centenària.<sup>29</sup>

## El llegat que va nodrir les col·leccions públiques de Barcelona

Pel que fa als museus de Barcelona, Joaquim de Càrcer i d'Amat, en la *Memòria primera* de 1913, relaciona una sèrie de béns amb l'objectiu que puguin ser incorporats a les seves col·leccions, atès el valor artístic i patrimonial d'aquests objectes.

29. CAPSIR I MAÍZ, J., *La carrossa del marquès de Castellbell. Entre la història i la llegenda*, Sant Feliu de Llobregat, 2007.



Figura 4. Berlina cupè decorada amb pintures mitològiques. Museu del Disseny de Barcelona. Foto: La Fotogràfica

## La berlina cupè

La berlina cupè és un exemplar de carruatge característic de darreries del segle XVIII que formava part del patrimoni Castellbell. (fig. 4) Molt possiblement va ser adquirit i utilitzat per Manuel Cayetano d'Amat i de Peguera. Per les seves reduïdes dimensions pensem que aquest vehicle seria molt apropiat per circular en una ciutat de carrers estrets i emmurallada com la Barcelona de l'època.

La caixa, amb capacitat per a dos viatgers, està decorada amb elements pictòrics que ens porten al neoclassicisme, com ara sanefes de cadena de cercles flanquejades per tires perlades o bé frisos de medallons romboïdals amb bustos de perfil a la romana. També exhibeix escenes de caràcter mitològic com ara Venus, deessa de l'amor, davant d'un mirall mentre observa el vol de Cupido. O bé el jove Narcís agenollat a la vora del riu, complagut en veure's reflectit en l'aigua, així com Minerva, deessa de la saviesa i de l'estratègia en la guerra. El desplegament iconogràfic es desenvolupa sobre un fons llampant de color vermellós.<sup>30</sup> El 1923 el carruatge va ser incorporat i exhibit al Museu d'Art Decoratiu i Arqueològic. La berlina cupè es troba actualment al Museu del Disseny de Barcelona.

## Dues gerres mexicanes

Les dues gerres de ceràmica policromada d'origen colonial del segle XVII sabem que van ser adquirides per Joaquim de Càrcer i d'Amat al prestigiós establiment comercial F. Vidal situat al número 3 del passatge del Crèdit de Barcelona, el 1879, el mateix any

30. CAPSIR I MAÍZ, J., «La berlina cupè del marquès de Castellbell», *Estudi del Moble*, 12/2016, 23, p. 18-21.



Figura 5. Gerres mexicanes d'època colonial adquirides a l'establiment F. Vidal per Joaquim de Càrcer. Museu Etnològic i de les Cultures del Món. Foto: Arxiu Fotogràfic de Barcelona

en què, com hem vist, va ser investit cavaller de l'hàbit de l'Orde de Santiago. (fig. 5) El noble va pagar per elles 1.500 pessetes.<sup>31</sup> Aquesta circumstància ens confirma l'atracció que sens dubte exercien les antiguitats en l'aristòcrata, especialment els objectes de ceràmica.

Gràcies a una imatge presa poc després de l'ingrés d'aquestes obres al Museu d'Art Decoratiu i Arqueològic podem observar com l'element de sustentació d'aquestes eren unes particulars peanyes de fusta que exhibien a la part superior uns característics caps de cavall, que delaten la seva procedència. Aquestes haurien estat pensades i construïdes al taller del moblista Francesc Vidal, on l'aristòcrata havia adquirit les dues gerres. Anys a venir trobarem caps de cavall similars de la mateixa autoria, en aquest cas com a part constructiva dels braços d'un model de cadira que va fer fortuna entre 1885 i 1889.<sup>32</sup>

Les dues gerres mexicanes procedeixen de Tonalà, un centre productor ceràmic de gran rellevància ja des d'abans de l'ocupació hispànica. Tenen com a principal tema decoratiu una àliga bicèfala flanquejada per dos lleons enfrontats en el marc arquitect-

31. ACA, Fons Falguera, Lligall 478. La factura porta la capçalera del Taller de F. Vidal. Estuches, botiquines, joyeros, albums y objetos decorativos situat al número 2 del passatge de la Pau, encara que un tampò estampat ens delata que la venda deuria de produir-se a F. Vidal,

l'establiment que la firma comercial tenia al número 3 del passatge del Crèdit, de Barcelona.

32. M.P. et al., «Cadira de braços de despatx», Francesc Vidal. *L'aposta per les indústries d'art a Barcelona (1878-1914)*, Barcelona, 2022, p. 132-135 (catàleg d'exposició).



Figura 6. Canelobre d'estil imperi. El llegat estava format per quatre exemplars. Dos d'ells s'exhibeixen al Palauet Albéniz. Foto: Arxiu Fotogràfic de Barcelona

tònic de tres pilastres coronades per arcs de mig punt.<sup>33</sup> Les dues gerres es troben actualment al Museu Etnològic i de les Cultures del Món.<sup>34</sup>

## Dos escriptoris amb taula

Es tracta de dos escriptoris pràcticament idèntics, d'estructura arquitectònica amb una capella central flanquejada per dues de laterals que acullen figures en bronze amb indumentària pròpia del món clàssic, així com profusió de calaixos. Un d'ells exhibia la figura d'un guerrer en la capella central i dues figures femenines en les laterals, avui perdudes i substituïdes per altres de similars característiques. L'altre sortosament encara conserva la figura de bronze original de la capella central, que representa Hèrcules, no així les figures femenines laterals que han estat substituïdes. Els mobles es troben decorats amb nombrosos elements de metall calat, daurat i aplicat que contrasta amb el color fosc de la fusta. Disposen de vuit peus en forma de lletnia, que descansen respectivament sobre una taula de potes salomòniques.

Probablement aquests escriptoris van ser un encàrrec del marquès de Castellbell a partir de 1868 quan va heretar el títol nobiliari, ja que el seu escut heràldic, sostingut per dos grius rampants, apareix sobre cada una de les xambranes de la taula que els sustenta. Encara que d'inspiració italiana, possiblement els escriptoris van ser construïts a Espanya, en

el context internacional del moviment historicista, tan característic del segle XIX. Avui dia aquests mobles s'exhibeixen al Palauet Albéniz de Barcelona.<sup>35</sup>

## Quatre canelobres

Tot i que la *Memòria primera* de 1913 ens parla de dos canelobres amb destinació al museu de la ciutat, en realitat van ingressar quatre, tots ells idèntics. D'origen possiblement francès, i d'estil imperi, deurien ser produïts a mitjan segle XIX.

Sobre un pedestal d'alabastre, de base quadrangular amb cantoneres xamfranades, decorat amb delicades aplicacions de metall daurat s'alça una figura femenina en bronze. Aquesta és portadora d'un gerro d'on surten els quatre braços del canelobre que originalment funcionava amb espelmes. En la imatge de l'època, recent incorporat al Museu d'Art Decoratiu i Arqueològic, se'ns mostra artificialment electrificat. (fig. 6)

33. Agraïm a Lluís Ramoneda, cap del Departament de Col·leccions del Museu Etnològic i de Cultures del Món, l'accés i examen visual de les gerres mexicanes.

34. Tous, M.; FAURIA, C., «La ceràmica de Tonalá en el Museu Etnològic de Barcelona: una aproximació multidisciplinària», *Patrimoni cultural e identitat*, Madrid, 2007, p. 217-223 (catàleg d'exposició).

35. El marge de dubte que poguéssim tenir entorn de l'antiguitat d'aquests escriptoris s'esvaeix gràcies al rètol explicatiu que es mostra al Palauet Albéniz on s'afirma que són del segle XIX. Segons ens ha manifestat Voravith Roonthiva, conservador-restaurador dels béns mobles exhibits a l'antic Pavelló Regi, aixecat a Montjuïc el 1929, el rètol va ser elaborat per Àngels Creus, restauradora i gran especialista en l'estudi de mobiliari.



Figura 7. Cofre de plata daurada i esmalts executat al taller de la Viuda e Hijos de Francisco Cabot el 1888. Museu Nacional d'Art de Catalunya. Foto: Arxiu Fotogràfic de Barcelona

Els quatre canelobres van ser exhibits el 1932 al Museu de les Arts Decoratives. Actualment dos d'ells formen part de la decoració del Palauet Albéniz.<sup>36</sup>

## Un cofre

La *Memoria modificativa y adicional de la primera* de 1919 afegia al llegat inicial un cofre encarregat pel marquès a la Viuda e Hijos de Francisco Cabot, i que la joieria barcelonina havia presentat a l'Exposició Universal de Barcelona de 1888.<sup>37</sup> En aquells temps l'establiment comercial regentat per Rosa Rovira es trobava instal·lat al carrer Ferran amb cantonada a la plaça Sant Jaume. El cofre sembla ser que en realitat era un guardapergamins i el seu interior estava folrat de vellut verd, que encara conserva.<sup>38</sup>

La premsa de l'època i en relació amb la presència de la joieria argenteria Viuda e Hijos de Francisco Cabot en el certamen afirmava que: «Notable es la colección de joyas y objetos artísticos que presenta esta casa. Una custodia monumental de plata dora-

36. Agraïm a Maria Mena les atencions rebudes en la nostra recerca a l'Arxiu Fotogràfic de Barcelona.

37. Agraïm a Joan Yeguas, conservador del Museu Nacional d'Art de Catalunya, les facilitats d'accés i examen visual del cofre.

38. AHSCSP, Herència Castellbell. Registre 18.393. La *Memoria modificativa y adicional de la primera*, signada davant el notari Domingo Rocay Corruella el 5 de desembre de 1919 aplegava nou disposicions testamentàries del marquès de Castellbell, que modificaven llegats efectuats anteriorment o en el seu cas, n'afegien de nous.

da con esmaltes y pedreria, aderezos, estatuas, bustos, grupos, etc. Sobresale entre estas joyas un cofrecito de estilo árabe granadino y los escudos de la casa Castellvell en esmalte.»<sup>39</sup> Els escuts a què fa referència el cronista són en realitat els emblemes dels Amat, dels Càrcer, dels Falguera, dels Peguera i dels Junyent, és a dir, aquells que configuren l'escut heràldic de l'aristòcrata (fig. 7).

També tenim notícia que el cofre és «de plata dorada y calada».<sup>40</sup> Tot i les bones crítiques que van rebre les produccions presentades per aquesta joieria a la mostra barcelonina, el jurat que havia d'atorgar el premi i el diploma al millor representant dels argenters es va decantar per la instal·lació de Masriera Hermanos. El 1904 la imatge del cofre apareixia reproduïda a la premsa de l'època tot recordant que l'obra s'havia executat a partir d'un projecte d'Emili Cabot.<sup>41</sup>

El marquès de Castellbell va ser un fidel client de la joieria Viuda e Hijos de Francisco Cabot al llarg de la seva vida, així com de Joaquin Cabot, Sucesor de Viuda e Hijos de Francisco Cabot. La darrera joia adquirida a aquest establiment, el 1922, mesos abans de la seva mort, va ser un joc de dos botons de puny d'ònix, brillants, platí i or, pel qual va pagar 1.500 pessetes.

## **La xocolatada i La cursa de braus**

La *Memoria modificativa y adicional de la primera* de 1919 va incorporar: «Los dos cuadros existentes en la actualidad en mi citada casa Can Falguera de Sant Feliu de Llobregat, formados con azulejos y representando uno, el Retiro de Madrid y el otro, una corrida de toros en la época de Carlos IV.» La descripció no és del tot correcta però ens serveix per saber que efectivament es tracta dels cèlebres plafons de rajoles ceràmiques presentats a l'Exposició Universal de Barcelona de 1888. També és interessant constatar que aquests plafons es trobaven decorant les estances del Palau Falguera durant els darrers anys de vida de l'aristòcrata.

Els dos plafons de rajoles policromes tenen forma de mitja lluna i van ser obrats a Barcelona el 1710. D'acord amb María Antonia Casanovas *La xocolatada* reproduceix amb gran minuciositat una festa en un jardí on de forma simultània es representen diferents activitats d'esbarjo, com ara la música, el ball, el menjar i d'altres que en conjunt posen en relleu l'exquisit estil de vida de l'aristocràcia amb l'arribada del segle XVIII. (fig. 8)

*La cursa de braus* reproduceix una parada militar així com una escena de caràcter taurí que es desenvolupen a la plaça Mayor de Madrid, amb un desplegament iconogràfic molt característic del segle XVIII que ja havia estat representat anteriorment en gravats o pintures d'on es deuria inspirar el seu autor.<sup>42</sup> (fig. 9)

## **Els retrats del marquès i de la marquesa**

Els darrers béns patrimonials a completar el llegat de Joaquim de Càrcer i d'Amat als museus de Barcelona, contemplats en la *Memoria tercera*, que seria la darrera, redactada el 1922 són els retrats del marquès (fig. 10) i de la marquesa (fig. 11) executats

39. *La Exposición. Órgano Oficial*, 30/4/1888, p. 4.

40. *La Publicidad*, 12/12/1888, p. 1.

41. *La Il·lustració Catalana*, Barcelona, 20/11/1904, p. 781.

42. CASANOVAS, M.A., «Plafons de rajoles *La xocolatada. La cursa de braus*», *Extraordinàries! Col·leccions d'arts decoratives i d'arts d'autor (segles III-XX)*, Barcelona, 2014, p. 240-251 (catàleg d'exposició).



Figura 8. Plafó ceràmic *La xocolatada* obrat a Barcelona el 1710. Museu del Disseny de Barcelona. Foto: Guillem Fernández-Huerta



Figura 9. Plafó ceràmic *La cursa de braus* obrat a Barcelona el 1710. Museu del Disseny de Barcelona. Foto: Guillem Fernández-Huerta

el 1885 per Manuel Ferran Bayona (1830-1896).<sup>43</sup> Formaven part de la decoració de la residència barcelonina dels nobles a la plaça de Santa Anna. Pel que fa al retrat del marquès, que exhibeix l'hàbit de cavaller de l'Orde de Santiago, el mateix, per cert, amb el qual va voler ser enterrat, es trobava ubicat al denominat «saló del virrei». Aquest, sens dubte, seria l'espai més emblemàtic de la mansió i s'endevina que deuria estar presidit per un retrat del virrei del Perú, Manuel d'Amat i de Junyent, l'avantpassat més universal del nostre protagonista.<sup>44</sup>

En relació amb el retrat de la marquesa, elegantment vestida d'acord amb la moda del moment, voldríem posar la mirada a les joies que llueix, destaca una corona marquesal així com unes arracades a joc. Pensem que són les mateixes que el marquès cita en la *Memoria modificativa y adicional de la primera* de 1919 com a llegat a la Mare de Déu de Montserrat que es venera a la basílica de la muntanya del mateix nom, que sembla ser eren d'or, plata i diamants i que ell havia regalat en el seu dia a la seva difunta esposa. El retrat de la marquesa s'exhibia al «saló de les flors». Les dues pintures es

43. AHSCSP, Herència Castellbell. Registre 18.393. La *Memoria tercera*, signada davant el notari Antonio Gallardo Martínez en data 5-4-1922 aplegava deu disposicions testamentàries del marquès de Castellbell.

44. AMCB, *Legado a los Museos de Arte del Marqués de Castellbell*, Sección de Gobernación. Subsección de Cultura, N° 5.270, 1923-2.



Figura 10. Joaquim de Càrcer i d'Amat, marquès de Castellbell. Obra signada per Manuel Ferran el 1885. Museu Nacional d'Art de Catalunya



Figura 11. Concepció d'Oriola-Cortada i de Salses, marquesa de Castellbell. Obra signada per Manuel Ferran el 1885. Museu Nacional d'Art de Catalunya

conserven actualment al Museu Nacional d'Art de Catalunya. Ja que parlem de joies també hem de fer esment d'un *pendentif* d'or i brillants amb el retrat del marquès en esmalt que es cita en aquesta mateixa memòria com a llegat a la Mare de Déu de la Mercè que es venera a la basílica de la seva advocació a Barcelona.

## Carme Colomina Bardagí. Una dama afortunada

El 2002 immersos en el projecte de recerca entorn la berlina daurada del marquès de Castellbell, vam tenir l'oportunitat de parlar amb Maria Anglès, administradora dels Vilallonga. Ella havia succeït en el càrrec al seu oncle Josep Maria Anglès, que l'exercia ja als anys vint del segle passat, en vida de Dolores de Càrcer i de Ros, baronessa de Maldà i, per tant, era coneixedora de moltes de les interioritats familiars dels Càrcer i dels Vilallonga. Ella ens va facilitar la relació dels costos de l'abillament anual de la berlina, que tenia anotats en els seus llibres de comptabilitat, quan sortia a la processó de Corpus, que pagava Salvador de Vilallonga, marquès de Castellbell. Pel que fa a Joaquim de Càrcer i d'Amat, l'administradora, a part de donar-nos a conèixer l'existència



del panteó del noble, ens va confessar que aquest «s'entenia amb la dona d'un sastre». El 2022, vint anys després, hem pogut posar llum a aquella insòlita revelació.

En la *Memoria primera* de 1913, l'aristòcrata deixava a Carme Colomina Bardagí un llegat de 5.000 pessetes, sense aclarir quin era el vincle que els relacionava. Es referia a ella com a senyoreta, d'acord al seu estat civil de solteria. Sabem que havia nascut a Tamarit de la Llitera el 1871 i que des de 1890 vivia a Barcelona. Quant a la resta de llegats de similars característiques, a part de nom i cognoms, sempre apareix la condició del beneficiari o beneficiària, ja sigui apoderat, perruquer, criat o cambraera. Això descarta que ella tingués un vincle professional amb el noble, i, a més, tenim notícia que estava domiciliada al carrer Canuda, molt a prop, doncs, de la seva residència.

En el seu darrer i vàlid testament de 1922 Joaquim de Càrcer i d'Amat: «LEGA a la Señorita Doña Carmen Colomina y Bardagí quinientas mil pesetas y un pendiente de su propiedad constituido por dos rosetones, de cada uno de los cuales irradian varios brazos, con su cadenilla, todo de platino, completamente cubiertos los dos rosetones y brazos de brillantes engarzados.»

A la *Memoria tercera*, de 1922 i en relació amb Carme Colomina Bardagí es fa esment com a llegats d'un collar de perles així com d'un tapís que representava sant Joaquim, existent a l'oratori del domicili del marquès. A aquesta memòria s'addiciona en 1923 la següent disposició: «En agradecimiento a los desvelos y cuidados de la señorita Doña Carmen Colomina y Bardagí aumento en la cantidad de cien mil pesetas el legado que ordené a su favor en mi último testamento.» És a dir que a les 500.000 pessetes fixades al testament, se li havien d'afegir 100.000 pessetes més. Una veritable fortuna és la que deixava en herència a la dama que va tenir cura del vell marquès en els seus darrers anys i que ja coneixia i tractava en vida de la marquesa.<sup>45</sup>

L'enterrament de Joaquim de Càrcer i d'Amat que tingué lloc el 13 de setembre de 1923, dos dies després de la seva defunció tal com hem indicat anteriorment, va anar a càrrec de la Unió de Empresarios de Pompas Fúnebres de Barcelona. La factura va ser abonada per Carme Colomina, al principal del número 6 de la plaça de Santa Anna, la residència del difunt. Ascendia a 6.499 pessetes.<sup>46</sup> En l'esquela funerària del marquès, que apareixia aquell mateix dia a la premsa, a part de fer esment de les nebodes i nebots, també sortia citat el seu nom i a continuació el dels hereus de confiança. Aquesta circumstància posa en evidència l'estret lligam de Carme Colomina amb el difunt.<sup>47</sup>

Setmanes després de l'enterrament del marquès de Castellbell, un jove sastre de 39 anys nascut a Barcelona, de nom Joan Serra Masot, iniciava els tràmits legals davant del bisbat de Barcelona per contraure matrimoni amb Carme Colomina Bardagí, de 52 anys. Els dos gaudien de la condició civil de solters i constaven llavors domiciliats al número 26 del carrer del Carme.<sup>48</sup> L'enllaç matrimonial tingué lloc a la catedral de

<sup>45</sup>. AHSCSP, Herència Castellbell. Registre 18.393. A la *Memoria tercera*, el 17-2-1923 s'addicionaren les dues darreres disposicions testamentàries de l'aristòcrata.

<sup>46</sup>. AHSCSP, Herència Castellbell. Registre 19.672. Rebut per l'import de la factura emesa en concepte d'enterrament de Joaquim de Càrcer i d'Amat, 14-9-1923.

<sup>47</sup>. *La Vanguardia*, Barcelona, 13/9/1923, p. 1.

<sup>48</sup>. ADB, Expedient matrimonial de Joan Serra Masot i Carme Colomina Bardagí, 1923.

Barcelona el 24 de novembre de 1923.<sup>49</sup> Sens dubte aquest esdeveniment deuria de provocar un gran enrenou en l'entorn social i familiar del difunt aristòcrata.<sup>50</sup>

Tenim constància que la voluntat del marquès de Castellbell es va fer efectiva quant als llegats econòmics estipulats. El primer el 1926 i el segon el 1927. En ambdós casos Carme Colomina es va presentar davant dels hereus de confiança del difunt marquès acompanyada, autoritzada i assistida del seu marit Joan Serra. En aquells moments el matrimoni estava domiciliat al número 110 del passeig de Gràcia. Tenim constància que el 1945 vivien al número 32 del Portal de l'Àngel.<sup>51</sup>

## L'Hospital de la Santa Creu i Sant Pau. El gran beneficiari

A la *Memoria segunda* de 1913, s'especifica que els hereus de confiança, un cop tinguin a la seva disposició els béns procedents de l'herència o bé el producte líquid de la seva venda l'hauran de lliurar a l'Hospital de la Santa Creu i Sant Pau. A més, el noble demana que amb aquests recursos en els nous pavellons que s'estaven aixecant en aquells moments, obra de l'arquitecte Domènech i Montaner, fos condicionat un espai on poguessin rebre acollida els malalts pobres, de sexe masculí que en altres èpoques haguessin gaudit d'una millor posició social i que per circumstàncies de la vida es trobessin en una situació de vulnerabilitat. Era, a més, voluntat del noble que en aquesta sala pogués estar exposat un bust en marbre, obra de l'escultor Miquel Blay que representa el marquès de Castellbell vestit amb l'hàbit de l'Orde de Santiago.

Val a dir que la transmissió patrimonial de la fortuna del marquès de Castellbell es trobava en part condicionada per les disposicions testamentàries dels seus antics benefactors. És a dir, el seu pare Ramon de Càrcer i d'Amat, la seva àvia paterna Josepa de Falguera i de Pastors, així com el seu oncle Cayetano María d'Amat i d'Amat, i bona part d'aquesta fortuna, pel fet de no tenir descendència directa, havia d'anar a mans de la seva neboda Dolores de Càrcer i de Ros, baronessa de Maldà i futura marquesa de Castellbell i de Castellmeià.

La baronessa de Maldà era filla de Josep de Càrcer i d'Amat, de qui havia heretat el títol nobiliari així com el palau familiar del número 5 del carrer del Pi. Es va casar amb Lluís de Vilallonga i de Sentmenat, baró de Segur, de qui va enviuadar jove. Amb la baronessa vivia el primogènit Salvador de Vilallonga i de Càrcer, casat el 1919 amb Carmen Cabeza de Vaca y Carvajal, filla dels marquesos de Portago, de qui va tenir tres fills: José Luis, María Antonia i Alfonso que també residien a la mansió. Els altres fills de la baronessa, Joaquin i María Antonia, vivien sota el mateix sostre mentre van romandre solters.

El 1923, mesos abans de la mort de Joaquim de Càrcer i d'Amat, el noble i la seva neboda signen un conveni on es relacionen els béns que, arribat el moment, quedaran

49. Registre Civil de Barcelona, 1923, núm. 520, tom 75, foli 35.

50. AMCB, Llibre de Registre de matrimonis, 1923.

51. En els diferents documents oficials consultats en arxius diversos trobem el cognom Bardagí escrit també en ocasions com a Bardaji.

en poder de la baronessa de Maldà, així com aquells dels quals el noble podrà disposar lliurement.<sup>52</sup>

El marquès de Castellbell va poder retenir una quantitat significativa de finques repartides per la geografia catalana, entre les quals hi havia la Torre de les Monges així com d'altres que a la seva mort van ser venudes pels hereus de confiança. L'import obtingut ultrapassava el 1.000.000 de pessetes, que va ser lliurat, d'acord amb la voluntat del difunt marquès, a l'Hospital de la Santa Creu i Sant Pau.

La finca que ocupava l'antic palau dels Amat al número 4 de la plaça de Santa Anna, amb cantonada amb Canuda, la qual formava part dels béns de lliure disposició del noble, va ser de les poques que els marmessors testamentaris de l'aristòcrata no van arribar a vendre. Tal com recollia la premsa el 1927 aquesta va ser lliurada de forma directa a l'Hospital de la Santa Creu i Sant Pau, el qual treia en aquelles dates una renda anual de 40.000 pessetes. La finca estava valorada llavors en més de 2.000.000 de pessetes.<sup>53</sup>

Pel que fa a la residència dels Càrcer, al número 6 de la plaça de Santa Anna, val a dir que la finca, en morir el marquès, va passar a mans de la seva neboda la baronessa de Maldà, que no va dubtar gaire a fer enderrocar l'edifici. El 1928 es podia llegir a la premsa que: «Estan molt avançades les obres del nou cinema que s'està construint a la plaça de Santa Anna, on hi havia hagut l'antiga casa senyorial dels marquesos de Castellbell.»<sup>54</sup>

El Palau Falguera va ser heretat per la baronessa de Maldà la qual va efectuar diverses reformes en l'edifici per tal que pogués reflectir millor el seu notable ascens social, atès que el rei Alfons XIII, el 1924, va concedir a l'aristòcrata la dignitat de Grandesa d'Espanya sobre el títol de marquesa de Castellbell que ostentava des de la mort del seu oncle.

## El castell de Castellbell. On tot va començar

Pensem que el castell de Castellbell va exercir sobre el nostre protagonista cert respecte i veneració, atès que era l'indret que el 1702 va donar nom al títol nobiliari que ell va arribar a ostentar durant bona part de la seva vida. El primer titular va ser el seu avantpassat Josep d'Amat i de Planella (1670-1715), senyor d'aquestes terres al qual Felip V va atorgar aquesta dignitat. Des de llavors havia passat a diferents primogènits de la Casa Amat.

Ell va ser el primer de la nissaga dels Càrcer a qui va correspondre tal prerrogativa i creiem que va mantenir al llarg de la seva vida un estret vincle amb l'indret, el qual deuria d'habitar ocasionalment. Tenim, a més, el testimoni documental de la donació, el 1888, d'una sèrie de béns de caràcter litúrgic a la parròquia de Sant Vicenç de Castellbell, que s'aixeca als peus de la fortalesa. Es tracta de sis casulles, dos cingols així com una aranya de cristall que havia de ser col·locada a la nau del temple.<sup>55</sup>

52. AHSCSP Herència Castellbell R. 18.394. El *Convenio y división entre el Señor Marqués de Castellbell, la Señora Baronesa de Maldá y los hijos de esta* es va signar davant el notari Tomás Forns Contera el 7-7-1923.

53. *El Diluvio*, 15/5/1927, p. 22.

54. *La Veu de Catalunya*, Barcelona, 20/1/1928, p. 2.

55. ACA, *Fons Falguera*, lligall 478. Escrit de Joan Costa, sacerdot titular de l'església parroquial de Sant Vicenç



Figura 12. Panteó de Joaquim de Càrcer i la seva esposa Concepció d'Oriola-Cortada, marquesos de Castellbell, al cementiri de Sant Vicenç de Castellbell. Foto: Josep Capsir

És significatiu també, que alhora de redactar la *Memoria primera* el 1913, poc després de la mort de la seva esposa, Joaquim de Càrcer i d'Amat manifesta la seva intenció de construir un panteó al poble de Castellbell on puguin ser acollides les seves restes mortals i on també siguin traslladades en un futur les despulles de la marquesa.

El noble va deixar escrit que arribat el moment si el panteó no es trobava encara construït es fes amb posterioritat a la seva mort, tal com va arribar a succeir. Els hereus de confiança, seguint les instruccions de l'aristòcrata, van fer aixecar el panteó al cementiri de Sant Vicenç de Castellbell, encàrrec que va rebre l'arquitecte Josep Maria Martino Arroyo.<sup>56</sup> L'obra va quedar enllestida el 1930 amb un cost que va superar les 27.000 pessetes. A l'interior, en dues urnes de xicranda, van ser dipositades les restes mortals del marquès i de la marquesa que van arribar procedents del cementiri del Poblenou de Barcelona el 1931. (fig. 12)

Allà reposen des de llavors en un únic sarcòfag de pedra presidit per l'escut heràldic que tantes vegades hem anat

trobant al llarg d'aquest relat i on es pot llegir la següent inscripció: RESTOS DE LOS CONSORTE EXCMOS. SRES DON JOAQUIN DE CARCER Y DE AMAT Y DE DOÑA MARIA DE LA CONCEPCION DE ORIOLA CORTADA Y SALSAS MARQUESES DE CASTELLBELL.

A la dècada de 1980, José Luis de Vilallonga, novè marquès de Castellbell, es va desprendre del castell. El panteó en qüestió fou cedit llavors a Joan Torras, el darrer masover de la fortalesa. Aquest va aprofitar llavors l'avinentsa per enterrar als peus del sarcòfag els seus avantpassats, masovers com ell i servidors dels diferents titulars del marquesat de Castellbell.<sup>57</sup>

## Conclusió

Fer un esbós biogràfic sobre Joaquim de Càrcer i d'Amat, sisè marquès de Castellbell, en la jornada *Colleccionistes que han fet museus* de l'edició de 2022 ens ha permès apropar-nos al personatge i situar-lo en el context social en el qual va viure. També hem volgut recordar l'empremta que el noble va deixar amb el seu llegat patrimonial als museus de Barcelona, a les portes d'acomplir-se el primer centenari de la seva mort, i, alhora, posar en evidència que sense ser un col·leccionista, en el sentit convencional del terme, amb la seva actitud de generositat amb la ciutat on va viure bona part de la seva vida, i on va morir el 1923, l'aristòcrata va contribuir a l'enriquiment de les col·leccions públiques amb obres de particular rellevància.

de Castellbell de 2-6-1888 on es relacionen els objectes lliurats per l'aristòcrata

56. AHSCSP, Herència Castellbell, R.18.390. Pressupost del projecte de panteó per als marquesos de Castellbell a Castellbell presentat per l'arquitecte Josep Maria Martino.

57. Agraïm a mossèn Jean Marie Vianney Gakwandi l'obertura de l'església així com del cementiri de Sant Vicenç de Castellbell i a Joan Torras l'accés al panteó dels marquesos de Castellbell.